

1918, ÉS NINCS VÉGE

Magyarország holtában

Úgy tűnik, Magyarország sokkal nehezebben birkózik meg az alföld gondjaival és ínségével, mint a hegyek meghódításával. Mintha mély pánik fogná el a normalitás kihívásaival szemben. Meglepően jól sikerült felpuhítani, majd végül 1989-ben legyűrni a morbid államszocializmust, ám majd harminc év óta végtelenül nehéz és nyilvánvalóan egyre nehezebb az európai demokráciák szövetségében rálelnie saját szerepére, és azt önnön boldogulására fordítania.

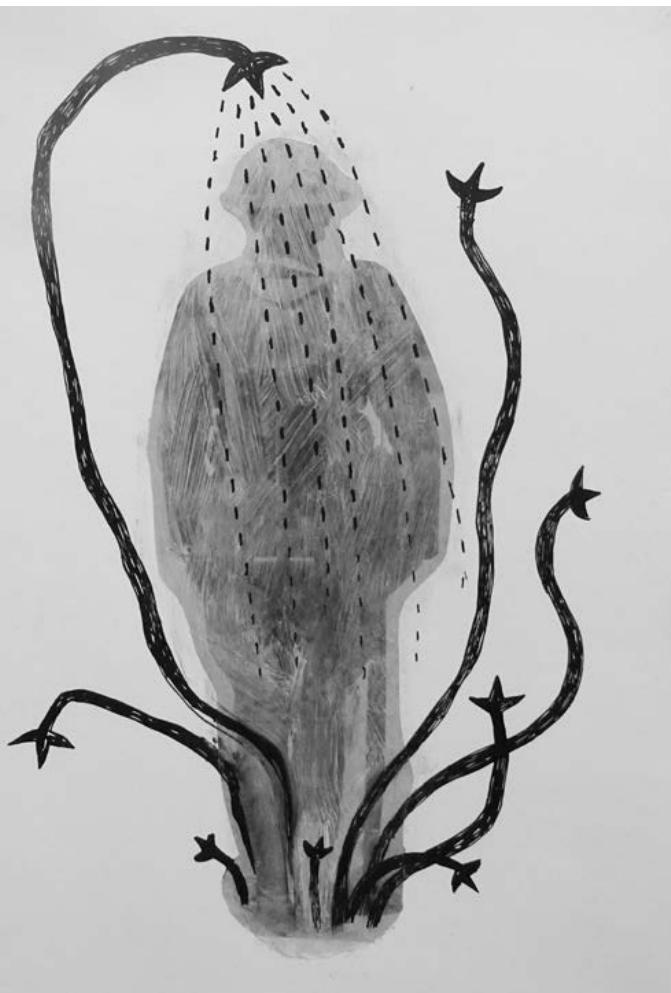
Személyes válságom és választott hazám válsága olyannyira nem is különbözik egymástól. Én is ismerem a normalitástól való félelmet, jobban tartok tőle, mint a legnagyobb akadályoktól és veszélyektől. 1989 óta vagyok budapesti, a búskomorság és az eufória elegyében, kíméletlenül, a test ellenében engedtem teret a lélek hangulatainak, és itt állok most egy rakás betegséggel, amit ép elmével és némi értelemmel szinte mind elkerülhettem volna. Magyarországnak is megvolt ez az esélye, de – akárcsak én – saját hibáiba beleszerelmesedve, vaktában és esztelenül egyre inkább a kívülálló szerepébe sodorta bele magát, és ami a legrosszabb: a lakosság stabil többsége végtelenül büszke erre a kívülállóságra, és vadul eltökélte, hogy tovább radikalizálódik.

Mikor ér végre véget ez a 2018-as év? Mindenütt arra utalnak a jelek, hogy a magyar

történelmet száz évvel visszatekerni szándékozzák. Iszonyatos orgiában ünneplik a háborút, melynek mély nyomorúságát megérteni és elsimítani abban a világban kellene, amely napról napra minden területen egyre agresszívabban és euforikus irracionálisan hordozza a széttörés veszélyét. Minden nemzet jogának érzi, hogy saját szerencsétlen sorsát a külvilágéval szemben favorizálja. Így aztán a saját sebek természetesen a legigazságtalanabbak, a legvéresebbek, a legmélyebbek, a legrosszabbak. Mikor fogja végre megérteni a világ, zengi ekképpen szinte mindenfelől a kórus, hogy tőlünk bocsánatot kell kérnie, régi adósságát végre megbánni és kiegyenlíteni köteles? Végzetes azonban, hogy minden nemzet – a nagyok nem kevésbé, mint a kicsik – hasonlóképpen a történelem korrigálását követeli, a világ pedig feltartóztatatlanul menetel új háborúba.

A panaszdal ezen versenyében Magyarország vezető szerepet vállal. Elég, ha csak néhány percre bekapcsoljuk a gleichschaltolt Kossuth rádiót. *Hősök Naptára* – napi műsor. Ebben nap mint nap, összesen 1549 háborús napon át, 2018 novemberéig egy-egy magyar hőstettet mutatnak be, csodaszép, lelkesítő katonainduló bevezetésével, mely a hallgatókat a legvígabb dicsőséges hangulatba hozza. Az emlékezést és az együttérzést természetesen minden katona megszolgált, itt azonban ennek a szöges ellentéte történik: csakis a dicsőséges hősöket ünneplik, pedig valójában nem is rájuk gondolnak, sokkal inkább arról van szó, hogy az aktuális politika szégyentelenül felhasználja őket: ez obszcén provokáció. Hogyan lehetséges egyáltalán novemberben, 1549 hőstett és győzelem után, szembenézni a vereséggel? Hol maradnak a lövészárkokban és a sárban nyomorúságosan elpusztultak? Hol marad az ellenség fájdalma? Az értelmetlenül elesetteké? A gázban megfulladtaké? A bombázóporban szétszaggattaké? Sürgősen szükséges lenne, hogy a mély gyász, fájdalom és együttérzés túllépjen a saját határainkon is, ehelyett csakis a saját hősöknek jár az elvakult ünneplés. Ez itt újrhangolt háborús propaganda, és semmi köze a békén való munkálkodáshoz. Itt nem

emlékezés történik, hanem szisztematikus misztifikálás, és ez mindig együtt jár a régi ellenségek démonizálásával. A rádióban hallható hősnapló sajnos csak egyik példája a Magyarországon mindenütt jelen lévő, a saját történelem tisztességes és bátor emlékezete ellen folytatott hadjáratnak.

Az ország számos helyén, ahol korábban a kommunista keleti blokkhoz való tartozás jelképeként az obligát Lenin-szobor állt, ma Trianonra emlékeztetnek, az 1920-as végzetes békeszerződésre, amely a történelmi Magyarországot kisállammá tizedelte. A szomszédos szocialista államok miatt Trianon 1989-ig abszolút tabutéma volt, hiszen azok olykor, mint – például Szlovákia esetében – teljes létüket Nagy-Magyarország felszámolásának köszönhették. A tabutól a mítoszig tartó út gyakran félelmetesen rövid. Ebben az átmenetben az ellentmondások iránt belá-

tásnak és értelemnek nincs helye. Így Magyarország jelenleg nemzeti pátozzsal gyászolja az elveszett nagyságot, fővárosával, Budapesttel ugyanis az ország – a hatalmasabb Bécs függésében – a Monarchia, egy hihetetlenül színes, soknemzetiségű állam második központjának számított. Ezzel szemben ma éppen arra esküsznek, hogy Magyarország csakis és kizárólag magyar polgárok hazája. A fenyegető idegen befolyás rémképe elleni küzdelem a leghatékonyabb eszköz, amellyel a kormányzat a megfélemlített lakosságot maga mögé sorakoztatni képes. A trianoni, illetve a versailles-i békétlenség a színtiszta nacionalizmusok ijesztő erupcióján alapul, a háború katasztrófájára adott reakcióként. Ám minden nacionalizmus – természetéből adódóan – a szomszédos nacionalizmus halálos ellensége. Ezért az I. világháború békeszerződésai már önmagukban hordozták a II. világháború kitörésének fő okait, mely minden nemzet nyomorúságát aztán tetemes módon fokozta. Az európai egyesülés gondolata emberi választ keres arra, hogy a nemzeti gyűlölet végzetes logikáját végre le lehessen győzni, sőt a nemzetek életösztönét az erősödő együttélésben egy igencsak lehetséges boldogulásra fordítsa. Magyarország a hidegháború vége után és az Európai Unió keleti terjeszkedésével végre minden szükséges feltétellel rendelkezik, hogy összes szomszédjával, illetve ezzel együtt és egy időben saját történelmével is tartósan kibéküljön, ha az uniót valóban szolidáris életközösségként értelmezi: az együtt fejlődés lehetőségeként, és nem hatalomstratégiai eszközként, amelynek segítségével kizárólag saját nemzeti pecsenyéjét süthetőgetheti. Trianon államilag forszírozott emlékezetkultúrája azonban újból visszaveti az országot a klasszikus áldozatszerepbe, ugyanabba, amelyben a Lenin-emlékművek árnyékában is állt: „Mi vagyunk a megszállás védtelen áldozata!”, „A történelem elsősorban minket alázott meg, minket bántott és fosztott meg jogainktól újra és újra.” Minden népszenved a traumáitól, Magyarország azonban ez idő tájt úgyszólván fürdik a sérelmeiben, és ezt éppenséggel nemzeti kötelező

gyakorlattá teszi. Csak az számít igazi hazafinak, aki hangjával a panaszkarba betagozódik. Aki aggályaival és kérdéseivel mindezzel szemben szkeptikusan távolságot tart, az nem igazi magyar, hanem hazájának árulója. A Trianon szó eközben mintegy a győzelem jelszavává vált, mágikus lózunggá, amely a nemzet összes elszenvedett igazságtalanságát magában foglalja, és egyben hadat üzen a világnak. A traumatikus vereségre esküsznek, hogy a nép új győzelmi mámorban lebegjen. Így azonban mély és vérző sebeként őrzik a krónikus sérüléseket, ahelyett hogy végre a gyógyításukon munkálkodnának. Egyedül az a megnyugtató, hogy Magyarország, akár csak – Szerbiát és Ukrainát leszámítva – mindegyik szomszédja az Európai Unió tagja, csak emiatt nem esnek olyan sebesen egymásnak, mint Jugoszlávia népei. Kijózanító és nyugtalanító viszont már maga a gondolat, hogy Európa itt semmiféle pozitív mozgósítást nem jelent, ehelyett viszont egyre inkább egy reménytelenül elaggott biztosítékdobozhoz kezd hasonlítani, amely – holott ma meg kellene vele birkóznia – az új konfliktusáramlattal gyakran nem boldogul. Nem kellene erre a biztosítékdobozra hagynunk. Legfőbb ideje a béke és biztonság új és szilárdabb garanciái után nézni.

Kétségbeesve észlelem tehát nap mint nap, hogy én magam személyesen is mennyire mélyen érintett vagyok választott hazám, Magyarország traumájában. Ha több mint negyven évvel ezelőtt elragadt az euforikus érzés, hogy Budapesten végre megtaláltam a helyet, amely mély német szétszakítottságomtól képes megváltani, úgy most idegenkedve és növekvő aggodalommal kell megtapasztalnom, hogy egyenesen védtelenül keveredtem bele a magyar katasztrófába, amelyet oly sokáig nem akartam meglátni, mert én magam is hittem a nemzeti mítoszban, hittem, hogy ez a csodálatosan titkos nyelvű, kis ország valóban viszonylag ártatlanul pusztul el újra meg újra, és ezért a világ minden együttérzését őszintén kiérdemelte. Különösen fájdalmas feladni a Magyarországra vetett abszolút hitet, ezt a vak szenvedéllyel elnyert azonosulást a megtalált haza

adományával, és fájdalmas kényszerűen szembenézni az új szétszakítottsággal. Ami még ennél is több: önmagunk szétszakítottságát megélni, jó barátokat elveszíteni, ellenségképekben gondolkodni, csupa csalódás és félelem miatt az életigenléstől megfosztatni. Itt és most újra megélni a fájdalmas tapasztalatot, hogy a pánik és a gyűlölet társadalmilag összehasonlíthatatlanul könnyebben sokszorozódik és funkcionálódik, mint a higgadtság, a belátás és az együttérzés. Súlyosbító tényezőként adódik mindehhez, hogy Magyarország tévelygéseivel korántsem áll egyedül. Az irracionális és az őrjöngő önfejtés egyre népszerűbb a világon mindenütt. Magyarország most csak egyike a számos bujtogatónak, akik az ingadozó békét – nála veszedelmesebben – fenyegetik pusztulással.

Az elkövetkező évtizedek nehéz feladata lesz két, csak első pillantásra nagyon különböző kihívást egy időben uralni: a helyi örendelkezést közel és a lehető legközvetlenebbül a helyi emberek kezébe adni, a felelősséget transzparens módon vállalni és megosztani, a lehető legtöbb hatalmat önuralommá változtatni.

Ezzel egy időben azonban azt is el kell érni, hogy a régiókat megvédjük a feltartóztatlan természeti erőhöz hasonlóan terjeszkedő globalizáció terrorjától, anélkül hogy közben magát a globalizációt démonizálnánk. A világ összenövése tovább folytatódik. Aki ezt meg akarja akadályozni, annak vesztett ügye van. A régióknak igazságos feltételekre van szükségük, a globalizáció rá van utalva a demokratikus kormányzásra és kontrollra, csakis így lehet az erők szerencsés együttjátékát és egyensúlyát elérni. Magyarország jelenleg mindkét területen tévelyeg. Démonizálja Brüsszelt, és misztifikálja önmagát. Mindkettő tovább élezi az ellentmondást, amit sürgősen fel kellene oldani. Nem az 1918 utáni európai és magyarországi tragikus történelmet kell tombolva revideálni, hanem a jelent kell körültekintően javítani, hogy teret és levegőt teremtsünk egy boldogabb jövőnek.

BENKŐ Gitta fordítása